

LOSONCZI KÖNYVTÁRAINAK ISMERTETÉSE.*

Közli: CONCILIA EMIL.

Az 1849. aug. 9-iki égis Losoneczon három említésre méltó könyvtárt hamvasztott el: az 1833-ban alakult casinói könyvtárt, a helyét hitv. főbb iskola, és az ág. h. egyház esperességi könyvtárát.

A casinói könyvtár leginkább kora szépirodalmát foglalta magában, a legujabbak közül a legjava szereztetvén abba meg.¹ 1849-ben pedig az összes akkori hazai időszaki sajtót.² Mégis csak „kisdéd“ volt a könyvtár 1842-ig; mikor is az elnökül megválasztott *Jankovich Antal* kir. tanácsos azt több darabbal szaporítá, s a losonezi *olvasó és műkedvelő társulat* is egyesíté a maga, többnyire (írott és nyomtatott) szindarabokból álló könyvtárát a casinóéval, s az így 400—500 kötetre felszaporodott könyvtár a casinói tagokon kívül a város és vidék közönségének is nyitva állt.³

A reform. főbb iskola könyvtárral valószínűleg keletkezése idejétől, a XVI. sz. közepétől fogva birt. De az intézet a XVII. század elején könyvtárával együtt, tűz áldozata lett. Mégis ugyane század második felében (1762-ben) Menyői Tolvaj Ferencz igazgatósága idejében, ugyanott már nevezetes könyvkészlet lehetett együtt, mert amaz évben a könyvtár számára új terem építetik és lajstromok szerkesztetnek. S a könyvtár gyors szaporodást vett, miután 6 évvel később már új helyiségek voltak szük-

* A múzeumi könyvtárba 1877-ben érkezett jelentésekből. Szerk.

¹ Vahot I. Losonezi Phönix. I. k. 14. l.

² U. o. 17. l. Mily kincs volna ez most!

³ Tóth Mihály, losonezi h. h. lelkész 1847. évi pályairata szerint. Los. Phön. II. 14 l.

ségesek. 1849-ben pedig 4100 kötetet foglalt magában, melyek nagyobb részt adományozás útján, de a szaktanárok kijelölésére, az egyházi pénztár által vétel útján is szereztettek.¹

Az ág. h. egyház eszperességi könyvtáráról összesen annyit találok említve, hogy mérsékelt díj mellett azt az eszperesi iskola is használhatta. (L. Phön. II. k. 11 l.)

E három könyvtárt végkép elpusztította ama nagy veszedelem, de e sovány adatkákat már csak azért is közöltük, miután a most létező és mindjárt ismertető könyvtárak ezeknek történeti utódai.

A Losoneczon *jelenleg* létező könyvtárak közt első helyen említendő

I. A losonezi városi közkönyvtár. Hogy a tűz által felécsztett könyvtárak, melyekkel a város összes könyvkínese elveszett, pótoltassanak, *Kubinyi Ágoston*, a M. Nemz. Múzeum igazgatója, mint szomszédos vidéfalvi birtokos, felszólítást intézett a nemzethez, hogy könyv- és pénzbeli adakozások útján Losonecznak elveszett könyvkínese visszaadassék, s a legjobb példával ő maga ment előre. A felszólításnak a legjobb sikere volt, mert csakhamar közel 5000 kötet gyűlt össze, s a szekrényekre kész pénz is.²

Kubinyi ezután Losoneczra jövéen, a városi tanács előtt felvetette azon kérdést, hogy e könyvkészlet szétesztassék-e a károsult intézetek közt, vagy együtt maradjon az összes közönség használatára? S a kérdés az utóbbi értelemben döntetett el.

E könyv kincs azután *Homokay Pál* ref. lyceumi tanár által rendeztetett.³ Ideiglenes helyétül a város házának egy szobája jelettetett ki; de még mostanig is ott áll. Szépirodalmi része a közönség használatára ki is kölcsönöztetett; a tudományos szakok használatára pedig olvasóterem terveztetett, mely tervet a város tanácsa, mint a könyvtárnak mostanig is igazgatósága, felsőbb helyre is felterjesztetett.⁴

Az eként begyűlt olvasási díjak s az ajándékozások képez-

¹ U. o. 9—10. l. — Emlékezik e könyvtárról Mocsári Nogr. vm. Es-
mérete is. Pest, 1826. II. k. 5. l.

² Los. Phön. II. 30. l.

³ U. o. III. k. 259 l.

⁴ U. o. II. k. 30 l.

ték a könyvtár későbbi gyarapodásának forrásait.¹ Azonkívül a város a regálék bérlőitől, a bérlet kezdetén a bérösszeggel arányos bizonyos hányadot szed, s ez harmadában a közkönyvtárt illetvén, e forrásból, három évenként 140—180 forintot kap.

Végül van a közkönyvtárnak *alapítvány*a is. *Vahot Imre* az oroszok által feldúlt Losonczi felsegítésére megindította a *Losonczi Phönix* emlékkönyvet, s annak tiszta jövedelmét három külön alapítványképen tette le. 2000 forintot a kisdudóvoda, 600 a három ker. felekezeti iskolái, 1000 a közkönyvtár javára, melynek kamatait a könyvtárnak élvezze.²

Ezen eszközök segítségével a könyvtár jelenleg körülbelül 11,683 kötet nyomtatvánnyal és kézirattal bir, mely összeg szakok szerint így oszlik el:

	Magyar . . . . . 2921 kötet és füzet. Német . . . . . 3367 " " " Francz. Ang. } 756 " " " Olasz }
Szépirod. művek	
és folyóiratok ³	
Hit- és erköles-tudomány	545 " " "
Bölcsészet és nevelés-tudomány	296 " " "
Régi remekírók	93 " " "
Történelem	976 " " "
Jog- és államtudományok	799 " " "
Mennyiségtan	96 " " "
Szépművészetek	18 " " "
Tudományos folyóiratok	721 " " "
Ujabb nyelvtudom. (körülb.) ⁴	600 " " "
Természet-tudományok (k. b.)	300 " " "
Vegyesek (k. b.)	200 " " "

Ösnyomatok, térképek, rajzok, oklevelek, ezek közt nin-

¹ Az ajándékozók közt első helyett, s kiváló bálával említendő a m. t. Akadémia; mert Évkönyveit, Értesítőjét, a Nyelvtud. Közleményeket, a Monumentákat, Tört. Tárt, Archeol. Közleményeket, az osztályok Értekezéseit stb. állandóan küldötte és küldi a könyvtárnak. A helybeli casino egylet pedig kiolvasott lapjait ajándékozza a közkönyvtárnak.

² L. az alapító levelet Los. Phön. III. k. 258—9 l.

³ E szakba osztatott a mi általában nem szorosan tudományos, hanem inkább mulattató vagy népszerű. P. o. uti rajzok, levelezések stb.

⁴ Az utolsó három szak nincs még lajstromozva.

esenek, sem régibb (1600 előtti) magyar nyomtatványok. ¹ De igen a következő kéziratok :

1. „Az Heidelbergi Catechesis Magyarázata.“ Végén : „Ex manuscriptis *Petri Senioris Szücs* Compar. Sáros-Patakini A^o 1755 Die 5^a Maji.“ (4°)

2. „*Stiliarium Danielis Zeyk* in Anno 1755 15^a Nov. inchoatum.“ (4°)

3. „*Originum Hebraicarum* A. S. Thom. I.“ Végén „15^a Xbris 1759.“ (kis 4°)

4. *Tentamen Juridicum de Jure Jurando*, quod . . . publice defendendum suscepit *Nicolaus J. Mikó de Bodok*. In Auditorio Illustris Collegii (a Bethlen-féle főtanoda) publico. — 1761. 1^a Nov. (4°)

5. *Methodus Homiletica*. Végén : Descripsi *Joh. Váry* — 784 die 16^a febr. hora 10. vespert. (8°)

6. *A Helvetica Confessio Sinórmértékéhez szabott Dogmatikós (igy) Theologia*. Leíratott Pápan 1798-dik Esztendőben. (8°)

7. *Historia Philosophiae* 1810. 5^a sept. Végén : raptim ex ore Cl. Dni *Jos. Rozgonyi* descripta per *Alcx. Cseresnyés*. (4°)

8. *Harmadik része a Dogmatica Theológiának, a Soterologia*. Az első levélen : Est proprium *Pauli Bara*. Végén : H. I. (Hála Istennek) elvégeztem 1824. eszt. mart 10. napján (8°)

B. P.

~aal (által ?)

9. *Cynosura Juristicum*. (Jogi betürendes encyklopaedia.) (4°)

10. *Synopsis Juris Ecclesiastici*. (Nem találtam.)

Hogy már e könyvkincs mily arányban vesz évi gyarapodást, mutassa a következő táblázat, mely az utolsó öt évi száporodást tünteti elő:

Év	Ajándék útján	Vétel útján	Vételárak
1872.	48 köt.	369 köt.	270—800 ft
1873.	26 k. 58 füz.	315 köt.	
1874.	8 köt.	252 köt.	
1875.	22 k. 49 füz.	266 k. 5 füz.	
1876.	122 k. 26 füz.	320 k. 29 füz.	

¹ Legrégibb magyar nyomtatványa : *Ötven Szentségös Elmélkődések*, mellyek az embert az Kegyes és Szentséges életre felserkentik. . . az *Zolyomi P. Boldizsár* semphthei Ecclesiának méltatlan lelki Pásztora és Seniora által az *Haldburgumi D. Gerhard. Ján.* Deák írásából magyarrá fordítottak *Bártphán Klöz Jakab* Nyomtatta 1616. Esztendőben. (12r.)

A könyvtár 1873-ban rendeztetett újra. *Rendszerét* a következőkben vázoljuk. A könyvkészlet a fentebb elsorolt szakokra osztatott és szakok szerint helyzetetett el a szekrényekben, a kötetek nagyságát véve tekintetbe. A szekrények szakfeliratokkal látvak el; azon kívül minden szak egy nagy betűvel is van jelelve, mely betű a könyv sorszámával (minden szaknál az 1-től kezdve) a könyv közepére ragasztott pajzsacsra iratott.

Eleddig csak *szaklajstromok* készítetttek, melyekben a könyvek azon sorrendben irattak, melyben a szekrényekben állnak. Az új szerzemények is folytatólag vezetnek be, a mint a szakok végén hagyott üres helyekre a szekrényekbe is folytatólag helyzetnek. Csak a szépirodalmi szak bír betűrendes csoportokba szedett lajstrommal is, a közönség és könyvtárnok könynyebbségére.¹ Mind ezen, mind ama lajstromokba a szerző neve, a könyv czíme, kiadási helye és éve, kötetszáma, a szak betűje és a könyv sorszáma van bevezetve. Végül észrevételekre van rovat hagyva.

A könyvtár a városi és vidéki közönség használatának meg van nyitva s e tekintetben kölcsön-könyvtár módjára kezeltek. Az utolsó öt év alatti *forgalmat* e táblázaton tüntetjük fel.²

Év	Az olvasók száma	Az olvasott kötetek száma
1872.	415	14,934
1873.	486	15,247
1874.	483	21,872
1875.	506	18,919
1876.	392	11,194

A közkönyvtárnak megalapítása óta most harmadik *könyvtárnoka* van. Megkezdí azok sorát

1851—52 közepéig *Homokay Pál*, ref. lyceumi tanár, kit maga az alapítványt tevő Vahot Imre jelölt ki.³

¹ E lajstrom legujabban ki is nyomatott.

² Megjegyzem, hogy e számok tulnyomó nagy löbbsége a könyvtár szépirodalmi részére vonatkozik csak. A ludományos szakokat 10—12 olvasó használja egy év alatt, 200—250 kötetnyi forgalommal.

³ L. Phön III. k. 259. l.

1852 közepétől 1858 augusztusig *Belágh Dániel*, hasonlólag ref. lyc. tanár.

1858 augusztustól *Benko József*.

II. A m. k. államgymnasium (előbb ref. lyceum¹) **tanári könyvtára.** — Az orosz dúlás megsemmisítvén a ref. lyceum közel 5000 kötetnyi könyvtárát, itt is *Kubinyi Ágoston* volt az első, ki egy új könyvtár *alappját* ajándéka által megvetette, melyhez a vidék ref. lelkészeinek adományai járultak. — Az adományozások és végrendeleti hagyatékok — leginkább a vidék ref. lelkészei részéről — képezték a könyvtár későbbi *gyarapodásának* forrását is. Az egyház vétel útján való szerzeményei csak csekély mértékben járultak ahhoz. Midőn az állam 1869 szeptemberében az intézetet a ref. egyháztól átvette, abban a hivatalos leltár szerint 6550 kötet könyv találtatott, és pedig:

Hittudományi.....	2066	köt. és füzet.
Classica phil.....	563	” ” ”
Újkori nyelvt.....	503	” ” ”
Történeti.....	951	” ” ”
Földrajzi.....	198	” ” ”
Bölcsészeti.....	493	” ” ”
Mennyiségtani.....	104	” ” ”
Természettud.....	447	” ” ”
Szépirodalmi.....	110	” ” ”
Folyóiratok.....	697	” ” ”
Isk. értesítők.....	311	füzet.
Halotti besz. s hasonl.	107	”

Ezekon kívül 5 kötet és 22 egyes darab *térkép*.

Az államgymnasium az 1870—71. tanévvel nyílt meg s

¹ Ezen intézet a XVI. sz. közepén, a reformationak Losonczon meggyökeresedésével egykorúlag, mint *gymnasium* alapítottatott. A XVII. sz. elején leégvén, felépülése után újra csak az maradt. De már az egész XVIII. sz. folytán ugy adatott benne elő a *hit- és bölcsészettudomány*, mint a főiskolákban. 1832-ben épen ilyen *természettani* tanszék alapítottatott; 1834-ben pedig *jogtudományi*. Mikor is az intézet *lyceummá* lett. (L. Phön. II. 9—10. II.) Ez intézetet a ref. egyház 1869-ben az államnak adta át, oly feltétellel, hogy az fokozatosan *főgymnasiummá* alakíttassék. Folyó tanévben már 5 osztálya van.

ez idő óta a könyvtár 961 kötet és füzettel gyarapodott. Nevezetesen :

Tanév	Ajándék útján	Vétel és cse-re útján	Vételárak
1870–71.	49 mű 57 k.	8 mű 19 k.	47 frt 30 kr.
1871–72.	6 mű 6 k.	62 mű 145 k.	125 frt 46 kr.
1872–73.	24 mű 35 k.	92 mű 153 k.	82 frt 14 kr.
1873–74.	7 mű 8 k.	83 mű 123 k.	86 frt 63 kr.
1874–75.	19 mű 22 k.	49 mű 181 k.	233 frt 41 kr.
1875–76.	22 mű 27 k.	132 mű 185 k.	345 frt 46 kr.

Továbbá 15 db térkép, 3 földgömb, 1 tellurium és 1 planetarium, mindkettő óraművel.

A könyvkincs tehát a mult tanév végén volt: 7511 köt. és 37 egyes darab térkép, 3 földgömb, 1 tellurium és egy planetarium.

Rajzok és okmányokkal nem bir.

Az *ösznyomatokat* a mi illeti, két theologiai műről gyanítható, hogy az. *Gyanítható*, mondom, mert a theol. szak rendezetlen levén, azokhoz nem értem. ¹ Ezeket a könyvtár régibb följajstromába így találom bejegyezve :

1. S. Augustini Sermones. Czimtelen *Gothus* nyomt.
2. Czimtelen theol. munka *Gothus* betűkkel.

A XVII. századból régibb magyar nyomtatványok ezek (de a második csak talán ¹):

1, *Benedi Székely István. Kronika* stb. Krakkó 1559. (Hiányos.)

2. (?) *Beszélgetésck Ádám és Krisztus között* („nagyon régi, rongyos“ mondja a lajstrom.)

Kézíratok végül ezek :

1. *Systema Juris In novum Tripartitum Opus Juris consvetudinarii Incliti Regni Hungariae Medio Dominor. Ablegatorum elaborat. et sub novissima Generali Regni Diaeta in Libera Regia Civitate Posenien. Anno Milesimo Septingentesimo Vigesimo Tercio*

¹ Mindjárt itt megjegyzem, hogy az alább közlendő régibb magyar nyomatok és kéziratok közül is csak azokról szólhatok látomás után, melyek a theol. szakhoz nem tartoznak. A többi czímet csak a könyvtár régibb följajstroma nyomán közlöm.

celebrat. ibidem descriptum. per me *Andream Török*. Végén: Finis operis Tripartiti Anno 1722 (?) die 2^a 7bris scriptum. (Folio.)

2. *Hornád Gabr. Initia Religionis Christianae* Francofurdi 1740. (Nem láttam.)

3. *Extractus ex Diario* causarum in Curia regia 1752—3. (Nem láttam.)

4. *Avena Theologica*. S.-Patak 1762. (Nem láttam.)

5. *Metaphisica seu Theologia naturalis* quae ex Principio Raonis et Naae (rationis et naturae) agit de Deo, Dei operibus, ejusque ad nos relationibus. — Composita atque in lucem edita a Doctissimo Viro *H. Steph. Szengyörgyi* (így). — Praes. *Metaph. I. C. S. P.* (?) scripta vö (vero) a *J. Tsörge*. — Végén: Finita per *J. Tsörge* S. Sat. (?) Aõ. 1765. 9 X bris (4°).

6. Könyörgések. Szádelő 1789. (Nem láttam.)

7. Könyörgések (penitentialis) II. szak. ¹ (Nem láttam.)

8. Unterricht, nach welchem die Cameral und Fischkal Herrschaften beschrieben werden müssen. 1796. (Nem láttam.)

9. *Berzeviczi*. Nachrichten über den jetzigen Zustand. Leipzig 1802. (Nem találtam.)

10. *Tzschirner*. Protestantismus und Catholicismus. Leipzig. 1822. (Nem láttam.)

11. *Philosophiai alaptudomány*, leiratott az 1839-ik esztendőben *Szentmiklósi József* által Debreczenben. (8°)

12. *Jus naturae seu gentium*. Végén: Finis die 6^a Mart. Boritékán: In Typographia 1831. s ez alatt még egy olvashatlan sor (körülbelül... Kun.) (8°)

13. *Annotationes* in aphorismos. Cl. Hennerii. (8°)

14. Nagy Méltóságú *Radezivil Miklós Kristóf* Lengyel Országi Fejedelemnek *Jerusalem*ben és más egyéb *Szent Helyekre való Peregrinatioja*, mellyet négy Epistolával le raizol (így). — Végén: *Ordo Processionis Quae fit Per Ecclesiam Sancti Sepulchri Domini Nostri Jesu Christi*. (A múlt századból való szorgalmas kéz műve. A fejedelem, tartalma szerint, 1578—1584 között zarándokolt. Az érdekes kézirat írója nem nevezi meg magát. (Fol.)

¹ Mindjárt az előbbeni után írva a főljástromba. Tehát *annak* II. szaka.

15. (*N. Napoleon emlékirata*). Czimtelen, nyomdába szánt kézirat, a múlt század végéről, vagy a jelen elejéről. (4°)

16. és 17. *Könyörgések*. („Régi“ jegyzi meg a lajstrom. Egyiket sem láttam.)

18. *Libellus selectorum unionum*. (Nem láttam.)

19. *Philosophiae naturalis explicatio*. (Nem találtam.)

20. (*Perrendtartás*.) Czimtelen. (Latin.) (Fol.)

21. Palatinatusi catechismus rövid magyarázatja. (Nem láttam.)

De lépünk a könyvtár helyiségébe, hogy annak rendszerével és lajstromaival megismerkedjünk!

A magas, tágas (bár aránylag mégis szűk, mert a theol. szak a hely szűke miatt is rendezetlen) és világos terem, csinos egyenlő és egész a szoba tetejéig felnyúló szekrényeivel, az azokba gondos renddel berakott könyvsorokkal a belépőre kellemes benyomást tesz. A könyvtár rendszere t. i. előkelőleg szépművészeti elvekre van alapítva, a czélszerűség legcsekélyebb csorbája nélkül. A könyvek ugyanis, *a szakokra való minden tekintet nélkül*, egyedül alakjuk és beszerzési sorrendjük szerint vannak a szekrényekbe rakva. Minden szekrény egy nagy betűvel, minden polez egy római számmal, minden könyv arab helyzet számmal (minden polezon az 1-nél kezdve) van jelezve, s e három jegy a pajzsacsra írva.

S e rendszer — kivált kisebb könyvtárakban — igen ajánlatos, mert már a rendezésnél nagyon meg van könnyítve a berakás, a szakokra épen nem kellvén figyelni; a könyvtárnok sok helyet gazdálkodik meg, miután a szaporodásra nem kell minden szaknál előre pontosan meg nem határozható helyet hagyni; végül a könyvtár, az egyenlő sorok miatt, igen szép tekintetet nyújt.

E könyvkészlet között a *czédula-lajstrom* szolgál vezérül. A czédulák szakokra osztvák, s minden szak határain belől szigorú betűrendben fűzvék össze. Minden czédulán a szerző neve (vagy más alkalmas vezérszó) áll legfelül. Alatta a könyv czíme, alább a megjelenés helye és kora, legalul a pajzsacs jelei állanak. Oldalt van megjegyezve, ha a könyv kézirat.

Van ezen kívül egy főlajstrom, melybe a művek a beszerzés időrendje szerint, betűrendes csoportokba iratnak be. Az

ismertetett rendszert a könyvtárnak az 1876. évi rendezés adta, de a följástrom régiebb keletű s most folytattatik.

Alapítványa a könyvtárnak nincsen. Gyarapítására azon 420 forintnak, melyet a vallás- és közokt. miniszterium tanszerekre évenként utalványoz, s azon 100—120 frtnyi összegnek, mely az újonnan jelentkező tanulóktól ugyane cím alatt szedett 2 frt 10 krnyi illetékekből kerül ki — rendszerint mintegy negyedrésze fordítatik.

Használata csak a gymnasiumi tanároknak van megengedve.

E könyvtárnak mintegy *függelékeül* tekinthető a *gymn. ifjusági könyvtár*, mely ugyanazon teremben van elhelyezve. Ez a tavalyi iskolai év kezdetén alapítottak aként, hogy a gymnasium maga hozatja meg a kiadó könyvkereskedésektől a szükséges tankönyveket, s így azon százalékot, mely a közvetítő bizományosnak volna esendő, magának szerzi meg, s az ifjusági könyvtárra fordítja. Az első tanévben 62 darab könyv szereztett ezen uton, 82 frt 76 kr értékben. E folyó tanévre pedig minden fizetéképes tanulótl 50 kr könyvtári díj szedését is engedélyezte a miniszterium.¹

III. A m. k. állami tanító képezde és elemi iskolák (előbb ág. h. algymnasium) **könyvtára.** Miután az ág. h. esperesség könyvtára, melyet az iskola is használt, elhamvadt, csakhamar a nagy égés után ez iskola részére is gyűlt könyvtár, a jobbak adományaiból.² De 1866-ban az nevezetes gyarapodást vón. Ez évben t. i. *Kubinyi Ágoston* — ismét az ő nevével találkozunk — vidéfalvi birtokát eladta, s onnan elköltözvén, összes családi könyvtárát az ág. h. algymnasiumnak ajándékozá. Midőn az állam 1869-ben az iskolát a felekezettől átvette, a hivatalos leltár szerint 2664 műből álló (mintegy *ötödfél ezer* kötetnyi) könyvtárt vett azzal át, mely legnagyobb részben a Kubinyi-féle ajándékozás útján került amannak birtokába.

E könyvtár gazdag *hit- és bölcsészeti-tudományi s történelmi* szakkal bir. Becses a *régi classicusok* szaka, sok XVI. századi

¹ A losonczy m. k. államgymn. hatodik évi Értesítője. 1875—6. Losoncz, 1876. 28. l.

² Valószínűleg a hittudományi és bölcsészeti szak nagyobb része.

kiadásával, nem különben becsesek a *német classicusok* összes kiadásai a szintén szép számú *szépirodalmi* osztályban.

E könyvkincs 1869 óta mintegy *ötödfél száz* kötettel szaporított. Nevezet szerint:

Tanév	Ajándék útján	Vétel útján	Vételárak
1869/70-től 1871/2 végeig	A könyvtár 109 művel gyarapodott.		A kormány a szaklapok és könyvtárra évenként 100 frtot utalványoz, melyből rendszerint 50–60 forint fordítatik a könyvtárra.
1872/3.	2 mű 2 köt.	79 mű 81 köt.	
1873/4.	6 mű 6 köt.	31 mű 57 köt.	
1874/5.	16 mű 16 köt.	37 mű 57 köt.	
1875/6.	33 mű 67 köt.	31 mű 54 köt.	

Továbbá 3 atlasz mértani és szabadkézi *rajzmintákkal*, 5 atlasz *térképekkel*, 8 egyes térkép, 1 tellurium és 1 planetarium.

Alapítványai e könyvtárnak nincsenek.

*Ösnyomatokkal*¹, *régibb magyar nyomtatványokkal*² nem bir. Ugy *okiratokkal* sem.

¹ Azonban — jóllehet szorosan ide nem tartozik — nem mulaszthatom el azon érdekes incunabulumot megismertetni, mely a tanítóképezde igazgatójának, *Terray Károly* úrnak birtokában van. — *Horatiusnak* egy példánya az, melynek — végül csonka lévén — colophonja nincs ugyan, de minden jel arra mutat, hogy 1470 táján nyomtatott. Alakja kis 4°. Külön lapra nyomtatott címe nincs. Az első levelet »Horatii vita per Magistrum Joannem Cubitensem« című életrajz tölti be. A második levélben kezdődik: »Quinti Horatii Flacci Sermonum Liber primus. Satyra prima.« Egy lapra 17 sor van nyomva. Kezdői fekete, karmin, zöld és kék festékekkel utólagosan vannak berajzolva, egyszerűen, minden művészet nélkül. Lapszámai, lapőrei nincsenek. Ívjegyei vannak. Minden könyv végén a nyomda czímere áll: két egymás felé hajlított paizs, melyek egy közös szalagon egy faágról függenek. A balkéz felőlin, fekete mezőben, a nap, e fölött a hold, ennek szarvai közt egy csillag látszik, fehérén rajzolva. A jobbkez felőlin szintén fekete mezőben fehérén rajzolva, hármás halmon egy négytornyú város. Papiroza erős, szép fehér. Kötése új. Az egész könyv tele van firkálva latin glossákkal, melyek a XV. századra mutatnak. Terray úr azt Schwartner Imrétől kapta.

² Legrégibb magyar nyomatai: Szecezi Molnár Albert Bibliája (I. k. ó-szövetség) és Sztótára. Mindkettő csonka.

A *rajzok* közé sorozom a következő német gyűjteményt: *Wappen-Kalender*. M. J. T. K. I. G. (a szerző nevének betűi) Nürnberg, 1756. 8r., mely a bevezetés után német fejedelmek, világi és egyházi főurak czimereinek igen szép réznyomatú képeit tartalmazza.

Van egy érdekes régi *térkép-atlasza* is. Czíme hiányzik. Kiadása helyére és idejére némi világot vet ezen kinyomatási engedély, mely a bevezetés után áll: Vidit et admisit D. *Michael Hetsrotsi, Bruegelius*, sacrae Theologiae licentiatius, et Canonicus Cathedralis Ecclesiae Mariae Antuerpiensis, librorum Censor. *Antwerp*. hac 26 Maij, Anno MDLXXXIX. M. H. B. (16r. hosszában.) Számos térképpel és földrajzi magyarázatokkal.

*Kézíratai*¹ ezek:

1. Czímtelen vegyes tárgyú, melyben geographiai, astronomiai, physikai, chemiai stb. értekezések mellett a — *pecsenyéknek szabályszerű felcágásáról* is terjedelmesen és számos képpel illusztrált értekezés található. Egy-kettő latin, a legtöbb német nyelven írva. Calamo excoepit *Georgius Buchholz Hungarus*. 1710—1711. — mondja egy beírás. (Vastag 4r. kötet.)

2. *Schmal, Brevis commentatio de vitis Superintendentum*. 1757. — Végén: Descriptum per Jo. Bileszky. 1789. (4r.)

3. *Schmal, Adversaria in hist. Ecel*. 1765. (4r.)

4. *Capita aliquot Juris Ecclesiastici*. A^o. 1766. Posonii. (4r.)

5. *Theatrum Eperiense* (így) Anno MDCLXXXVII erectum. Auctor Scripti est *Joannes Rezik*. Testis rerum Αβοππης, Professor Eperiensis, antea Toruni ultra 20 annos Professor Eloquentiae, Patria Nagy-Tapoltsánensis. Obiit peste grassante Anno 1710. — Végén: Descripsit *Stephanus Hoszszu* p. t. P. E. E. L. J. S. L. L. I. M. O. *Lossonczeni* die 19. Aug. 1806. (4r.) Caraffa vérengzéseinek története. A 181 lapnyi kézirat csaknem kizárólag a kivégzettek élettörténetét adja, imitt-amott egy-egy okmányt is közöl. — Ezek után: *Sermo Saur* (így) *Sepulchralis*

¹ Meg kell itt jegyezni, hogy a könyvtár — szekrények szűkében — részben nagy fiókokban van elhelyezve, részben pedig 4—5 sorjával is van a szekrények polezaira állítva. Mily fáradságos ily körülmények közt a keresés, nem kell mondanom. Azért e kéziratok közül csak azokat kerestük ki az intézet nagyszívességű könyvtári őrével, melyek érdekesebbeknek látszóttak. Ezeket közlöm legelől; utánuk azokat, melyeket nem találtunk, vagy nem is kerestünk, s ezeket a lajstrom leírása szerint.

*ex Codice MSS^{to} Missalis Cap. Poson. Anno Xti 1210 Andreae II. regis sexto Scripti, servatis omnibus litteris, apicibus et interpunctionibus (nem épen!) accurate descriptus per Cl. D. Trnka Professorem in Universitate.*¹

6. *Schramko P. Ad Principes Orbis Christiani Vox clamantis in deserto.* 1819. (4r.)

7. *Introductio in N. Testamentum.* (Német nyelvű kötet.) (4r.)

8. *Imádságos könyv.* (Czintelen.) 4r. Imákat tartalmaz a hét minden napjára.

9. *Actio Fisci contra Danielem Krman.* (4r.) Ez protestáns pásztor lévén, valakit a katolikus vallásról sajátjára csalogatott. Ez volt büne.

10. *Dogmatische Beweisstellen der N. T. ad dicta classica.* (4r.)

11. *Veteris Testamenti versio graeca LXX.* (A septuaginta fordítás másolata. 2 fol. k.)

12. *Allgemeine Geschichte.* (Nem találtam.)

13. *Irott album.* (Szépirodalmi, nem találtam.)

14. *Kapito I. Pastor.* 1570. (Nem találtam.)

15. *Luther Márton erkölesi könyve.*

16. *Musica instrumentalis.*

17. *Bilszky Notationes in veritates Sacras.*

18. *Praeparatio ad Historiam Ecclesiasticam.*²

19. *Bilszky, Notate in Scripturas Sacras ex praelectionibus Tittman.* (Nem találtam.)

20. *Arnel János. Az igaz kereszténységről.*³

21. *Benczur Jos. Compendium Historiae Hungariae.*

22. *Beuer M. C. L. Universalis Historia.*

23. *Barkoczy Franc. Consilia adversus protestantes.*

24. *Dissertatio Theologica.*

25. *Dogmatica Theologia. Posonii 1805—6.*

¹ Ime, egy emberrel több, ki a Pray-codexet ismerte. Különben a mi előttünk fekszik, nem a Trnka, hanem a fentebbi Hosszú Istv. kéze írása.

² A 15—18. számoknak a könyvtári helyére nézve a lajstrom semmi utasítást sem tartalmaz.

³ E számtól kezdve csak a lajstrom után közlöm a kéziratok címeit, a 37. szám kivételével.

26. *Dogmatica.*
27. *Exegesis dictorum classicorum.*
28. *Exegesis dictorum et epistolarum.*
29. *Orationes et praecationes.*
30. *Paulina seu de claris Gaulis.*
31. *Schnurrer. Collegium in Psalmos.* Tubingae 1773—74.
32. *Theologicae praelectiones.* Lipsiae (?) 1773—74.
33. *Conspectus totius Theologiae.*
34. *Theologia.*
35. *Toxicorum doctrina.*
36. *Labyrinth svcta.*

37. *Pořadek* aneb poradne Sporadeni Bane Swobodnych Kralowskyeh Banskych Měst. wkurune Uhorskeho Kralowstwij gakosto gsu Kremnica, Stjawnica, Bistrica, Bukanec, Künigsberg, Bela, Lubietowa... A bányavárosok e szervezetét — ugymond alább a hosszú cím — Miksa király adta ki 1571-ben, s az németből, Bocza (Boczábánya) sz. k. városban tótra fordított 1699-ben. (Fol.)

A könyvtár következőleg van *rendezve*: A könyvek, szakokra osztva, alakjuk szerint vannak a szekrényekbe rakva. A szakok római számokkal jelelvék, az egy szakba tartozó könyvek pedig arab számokkal, minden szakban az 1-nél kezdve. A szak (házag) és a könyv száma a pajzsacsra van írva, s ez a könyvsarok aljára ragasztva.

A régibb könyvkészlet, melyet az új intézet a régítől átvett, az átadás alkalmával hivatalosan leltároztatott. S e leltár egyszersmind a mostani *főljajstrom*, melybe a könyvek a szerzők nevei szerint betűrendes csoportokba irvák, de van tekintet a szakokra is, a mennyiben minden betűcsoport a hittudományi szakkal kezdődik s úgy következnek a többi szakok ugyanazon kezdőbetűs írói. Továbbá a kiadási hely, év, kötetszám, könyvtári hely vagyis a pajzsacs jegyei, végül a szak megnevezése és — ha kell — észrevételek vezetvék be. Az azóta beszerzett könyvek egy új lajstromba vezetvén, csak szak szerint csoportozva, a beszerzés sorrendjében.

E könyvtár ugyan nem nyilvános, de a tanári karral a növendékek is használják azt, s így mintegy 50—70 személy, kik évenként mintegy 300—350 kötetet olvasnak.

Meg kell itt végre emlékeznünk az *ifjúsági könyvtárról*, mely az 1870—71. tanévben 53 kötettel alapított. Ezzel legújabbán egyesítették a *magyar önképző egyesület* mintegy 100 kötetnyi könyvtára, s így az ifjúsági könyvtár jelenleg a 200 kötetet meghaladja. ¹

¹ Kedves kötelességem e helytt hálás köszönetemet nyilvánosan is kifejezni az illető tanintézetek igazgatóinak, a könyvtárak őrinek, s mindazon hivatalos és magán személyiségeknek, kikhez okmányokért, vagy magán felvilágosításért fordultam, s kik hozzám kéresemet mindenkor meghaladó szíves-séggel és előzékenységgel voltak.

